

Araştırma Makalesi/Research Article

BATI TRAKYA TÜRK AĞIZLARINDA ŞİMDİKİ ZAMAN EKİNİN VARYANTLARI ÜZERİNE

Muharrem ÖZDEN*

ÖZ: Anadolu ve Rumeli ağızları üzerine yapılan çalışmalar bugüne kadar oldukça büyük bir mesafe kat etmiştir. Bu çalışmaların çok büyük bir bölümü ağızların sınıflandırılması üzerinde durmuştur. Ağızlar genel olarak fonetik ve morfolojik ölçütler esas alınarak sınıflandırılmıştır. “-(I)yor” şimdiki zaman ekindeki fonetik farklılıklar ağızların sınıflandırılmasında en çok kullanılan ölçütlerden birisi olmuştur. Bu ekin tarihi dönemlerden itibaren çeşitli sebeplerle çokça varyantı oluşmuştur. Ancak ağızların sınıflandırılmasında “-(I)yor” ekinin varyantları bazen tek başına bir ölçüt olarak yeterli olmayabilir. Ekin bir ölçüt olarak yeterli olmadığı durumlarda yapılan sınıflandırma başka ölçütlerle desteklenmek zorundadır. Bu çalışmada “-(I)yor” şimdiki zaman ekinin Batı Trakya Türk ağızlarındaki kullanım çeşitliliği üzerinde durulacaktır. Çalışmaya Batı Trakya’nın Meriç (Evros) bölgesi dâhil edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu ve Rumeli Ağızları, Şimdiki Zaman, Batı Trakya, Fonetik, Morfolojik

IN THE WESTERN THRACE TURKISH DIALECTS, OVER THE DIVERSITY OF THE PRESENT TIME ECLIPSE

ABSTRACT: Studies on Anatolian and Rumeli dialects have reached a great distance to this day. A great many of these studies have focused on the classification of the dialects. The dialects are generally classified on the basis of phonological and morphological criteria. The phonetic differences in the present continuous tense “-(I)yor” are one of the most commonly used criteria for classifying the dialects. Many phonological variants of this affix have been formed for various reasons since the historical periods. However, the variants of the “-(I)yor” suffix in the classification of the dialects may sometimes not be sufficient as a stand-alone measure. Where the affix is not sufficient as a criterion, the classification should be supported by other criteria. This study will focus on the phonological variants of “-(I)yor” suffix in the Western Thrace Turkish Dialects. The Meriç (Evros) region of Western Thrace has not been included in the study.

Keywords: Anatolian and Rumeli Dialects, Present Time, Western Thrace, Phonetic, Morphological

Giriş

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
muharremozden@trakya.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-8307-706X>

Geliş Tarihi (Received): 03.03.2018
Kabul Tarihi (Accepted): 21.06.2018

Türkiye Türkçesi ağızları Anadolu ve Rumeli ağızları olmak üzere iki ana gruptan oluşmaktadır. Anadolu ve Rumeli ağızları denince akla ilk gelen Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi sınırları içindeki il, ilçe ve köylerde konuşulan, ölçünlü Türkçeye göre farklı fonolojik, morfolojik ve leksikolojik özellikler taşıyan ağızlardır. Ancak bugün siyasi sınırlarımız dışında kalan Irak, Suriye, Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Makedonya vb. Anadolu ve Doğu Trakya ağızlarının devamı olan Türk ağızlarını da aynı çerçeveye almak gerekmektedir.¹ Günümüze kadar Türkiye Türkçesi ağızları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların önemli bir bölümü de Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılmasını oluşturur. Türkiye Türkçesi ağızları genellikle fonolojik ve morfolojik birtakım ölçütler esas alınarak sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Anadolu ağız araştırmaları üzerine pek çok çalışma yapılmıştır.

Leyla Karahan'ın Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması adlı çalışması Anadolu ağız araştırmalarında önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Leyla Karahan'a göre Anadolu ağızlarının sınıflandırılması çalışmalarında en çok kullanılan ölçülerden biri, şimdiki zaman ekindeki ses değişimleridir. Bu ek, ses yapısı bakımından gösterdiği çeşitlilikle (-yorur, -yoru, -yor, -yo, -ya, -yu, -yı, -yi, -y, -i vs.) Anadolu'daki ağız gruplarının belirlenmesinde rol oynar. Ahmet Caferoğlu bir makalesinde, ekin “-yo, -yir, -ir, -i, -or” şekilleri etrafında toplanan ağız gruplarını göstermeye çalışır.² Buna göre, “-yo” ekini kullanan orta ve güney Anadolu, hatta Antalya; “-yir” ekini kullanan Trabzon, Rize, Sivas ve civarı; “-i(y)” ekini kullanan Harput, Urfa, Elazığ, Gaziantep, Divriği ve yöreleri, “-or” ekini kullanan dağınık olarak bazı bölgeler ve Kilis; “-ir” ekini kullanan Erzurum, Kars ağızları bir grup meydana getirirler. Makalenin amacı adından da anlaşılacağı üzere bir sınıflandırma yapmak değildir.

Tuncer Gülensoy, şimdiki zaman ekindeki bu çeşitliliği daha geniş bir alanda inceler.³ “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki” başlıklı makalesinde şimdiki zaman ekindeki bütün değişimler ele alınmış ve bu eklerin kullanıldığı ağızlar belirtilmiştir. Bir bölgede birden fazla değişik şimdiki zaman ekinin kullanılması, Anadolu'daki etnik kaynaşmanın derecesini göstermesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada, hangi şimdiki

¹ Ahmet Günşen, “Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume3/3, 2008, s. 402-470.

² Ahmet Caferoğlu, “Anadolu ve Rumeli Ağızları Araştırmalarının Bugünkü Durumu”, *Bilimsel Bildiriler 1957*, TDK Yay., Ankara, 1960, s. 70.

³ Tuncer Gülensoy, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *TKA Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan*, XXIII /1-2, 1985, s. 282-295.

zaman ekinin hangi ağızlar tarafından kullanıldığı belirlenmiş olmasına rağmen, bu ölçütler ağız sınırlanmasının çizilmesi için yeterli değildir.

Özcan Başkan'ın köy adları üzerine yaptığı bir çalışma da, Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında leksik ölçülerin önemini göstermesi bakımından önemlidir. Başkan, bu çalışmasının bir bölümünde, yapısında "kale, höyük, hisar, konak" kelimeleri bulunan köy isimlerinin Anadolu coğrafyasındaki dağılımına yer vermiştir. Buna göre "kale"li köy isimleri genellikle Doğu ve özellikle de Doğu Karadeniz bölgesinde toplanmaktadır. "Hisar"lı köy adları daha çok Batı Anadolu'ya kaymıştır. "Höyük"lü köyler ise Güneydoğu Anadolu'dan başlayarak Ankara'nın kuzeybatısından yukarı doğru çıkmakta ve Çankırı, Kastamonu'ya kadar uzanmaktadır. "Konak"lı köyler ise, Doğu Anadolu ile Doğu Karadeniz'in batı sınırında yoğunlaşır.⁴

G. Hazai, bir makalesinde Anadolu ve Rumeli ağızlarının sınıflandırılmasında kullanılabilecek bazı ölçülere dikkat çeker. Bunlar, ñ, l, ğ, k ünsüzleri ile ilgili değişmeler, kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık bakımından uyumsuzluklar ve şahıs eklerinin yapısıdır.⁵

Milan Adamoviç, kip ekleri üzerinde yaptığı bir çalışmada, bu eklerin Anadolu ağızlarındaki kullanımına da temas etmiş, hatta şimdiki zaman ekinin Anadolu coğrafyasındaki dağılımını harita üzerinde göstermiştir. Onun çizdiği haritaya göre "-yi(r)" şimdiki zaman eki, Samsun, Tokat, Sivas, Darende, Kahramanmaraş ile Gaziantep merkez ilçesinin doğusunda kalan bölgede kullanılmaktadır. Batıda ise ekin geniş ünlülü şekilleri yaygındır.⁶

Anadolu ağızları üzerine yapılan saha çalışmaları ve buna bağlı olarak üzerinde durulan ses ve şekil bilgisine ait tespitler, Anadolu'yu içine alan coğrafyada kullanılan ağızlarla ilgili tam olmasa bile bu bölge ile ilgili genel çıkarımlar yapmamıza izin vermektedir. Ancak Rumeli ağızları üzerine yapılan çalışmalar yeterli değildir. Birkaç araştırmacının makale ve bildiri düzeyindeki denemeleri dışında detaylı bir ağız sınıflandırılması yapılmamıştır.⁷ Biz bu çalışmamızda Doğu Rumeli Ağızlarından olan Yunanistan Batı Trakya'da Gümülcine ve İskeçe İli ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekinin varyantlarını inceleyeceğiz. "Şimdiki zaman kipi fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte

⁴ Özcan Başkan, "Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme", *TDK Belleten*, 1970, s. 237-251.

⁵ György Hazai, "Anadolu ve Rumeli Türk Ağızlarının Tasnifi Üstüne", *Voprosi Tyurkologi: K. Şestidesyatiletio Akademika Azerbaycan SSR*, M. Şiraliyeva, Bakû, 1971, s. 84, 86.

⁶ Milan Adamoviç, *Konjugationsgeschische Der Türkischen Sprache*, E. J. Brill, Leiden, s. 116-117-328-331.

⁷ Ahmet Günşen, a.g.m., s. 402-470.

olduğunu gösteren kiptir. Ölçünlü dilde şimdiki zaman ekini karşılayan üç ek vardır. Bunlar: 1. *-(I)yor*, 2. *-mAktA*, 3. *-mAdA* ekleridir”.⁸ Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan en yaygın şimdiki zaman eki “*-(I)yor*” ekidir. “*-(I)yor*” eki Türkçede sonradan çıkmış yeni bir ektir. Bu; hem şekil, hem zaman ifade eden eklerden biridir. Şekil eki olarak bildirme, zaman eki olarak şimdiki zamanı ifade eder. Batı Türkçesi dışında eskiden beri şimdiki zaman eki olarak *-a/-e* kullanılırdı. Türkçenin eski devrelerinde birçok defa şimdiki zaman ekinin geniş zaman ekiyle karşılandığını görüyoruz. Geniş zaman ekinin şimdiki zaman eki olarak kullanılmasının sebebi de belirli bir şimdiki zaman ekinin bulunamamasıdır.⁹ Bugün Türkiye Türkçesinde kullandığımız şimdiki zaman ekinin gelişmesi konusunda pek çok görüş vardır.

Zeynep Korkmaz ve birçok dilcinin kabulüne göre “*yori-/yoru-*”, “*yürü-*” fiilinin *yori-r* geniş zaman şeklinden çıkmıştır. Şimdiki zaman ekinin “*-yorur*” biçiminden itibaren günümüz Anadolu ağızlarında pek çok varyantı oluşmuştur. Aynı şekilde Doğu Trakya ağızlarında da şimdiki zaman eki çeşitli farklılıklar göstermiştir. “Şimdiki zaman çekimi için Doğu Trakya ağızlarında esas itibarıyla “*-(I,U)yor*” ekinin birtakım ses olaylarına bağlı olarak oluşmuş değişik biçimleri yanında Anadolu ağızlarında görülmeyen bölge ağızlarına özgü farklı ekler de kullanılmaktadır.”¹⁰ Bu çalışmada Gümölcine ve İskeçe İli ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekinin varyantları geniş ünlülü şimdiki zaman ekleri ve dar ünlülü şimdiki zaman ekleri olarak iki başlık altında incelenecektir. Bu tasnif ekin iki ağız bölgesinde farklı bölgelerde kullanım özelliği bakımından geniş ve dar ünlülerle kullanılması nedeniyle. Gümölcine ağızlarında geniş ünlülü kullanımlara yoğun olarak bölgenin güneyinde rastlanmaktadır. Özellikle Şapçı bölgesi ve civar köylerinde belirgin olarak geniş ünlülü kullanımlar dikkati çekmektedir. Bölgenin orta ve kuzey bölümünde, ekin dar ünlülü kullanımları görülmektedir. Fakat bu kullanımlar net çizgilerle ayrılmamış, hem dar ünlü kullanılan bölgelerde geniş ünlü kullanımlarına hem de geniş ünlü kullanılan bölgelerde dar ünlü kullanımlarına da rastlanmaktadır. İskeçe ağızlarında ise şimdiki zaman ekinin varyantları, bölgenin ağız bölgelerini belirlenmesinde etkili olmuştur. Bölgede bu ekin çok çeşitli şekilleri tespit edilmiş ve bu şekiller İskeçe ağızını üç temel bölgeye ayırmıştır. Kuzey Ağız Bölgesi (Türkçe-Pomakça İki Dilli Bölge) olarak isimlendirilen I. Ağız bölgesinde şimdiki zaman ekinin “*-(I)yo(r)*” şekli kullanılmaktadır. Yine

⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Akçağ Yay., Ankara, 2009, s. 610.

⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 2012, s. 295-298.

¹⁰ Ahmet Günşen, a.g.m., 402-470.

bölgede yoğun olarak kullanılmamasına rağmen ekin “-ıyl/-y”, “-(i)y”, “-(i)y”, “-(u)y/-ya”, “-yâ/-ior”, “-üor”, “-io” şekilleri de mevcuttur. Bu şekiller Rodop Dağları eteklerindeki köylerde tespit edilmiş olup bu köylerde yaşayan Türk halkının büyük bir çoğunluğu aynı zamanda Pomakça konuşmaktadır. Bu bölgede sadece “Durgutlar, Çalaperde, Kurtçalar ve Körükler” köylerinde Pomakça konuşulmaz. Yöre halkı bu köylerde yaşayanlara “Kırcalı, Konyalı, galak, gacal, çitak, yolüç” gibi isimler vermektedir. II. Ağız Bölgesi, İskeçe ilinin ova köylerini kapsamaktadır. Bu köylerde Pomakça konuşulmaz. Güney Ağız Bölgesi şimdiki zaman ekinin kullanımı açısından diğer ağız bölgelerinden belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Bu bölgede sıklıkla kullanılan şimdiki zaman eki “-(I)ya” şeklindedir. Nadir bir şekilde diğer bölgelerdeki şimdiki zaman ekleri de kullanılmaktadır. İskeçe’nin merkezini ve merkeze yakın olan köyleri içine alan III. Ağız Bölgesi, şimdiki zaman ekinin kullanımı açısından hem Kuzey hem de Güney ağız bölgelerinden izler taşımaktadır. Şimdiki zaman ekinin neredeyse bütün varyantları Merkez ağızında görülür. Merkezde Pomakça, sadece Kuzey ağız bölgesindeki köylerden gelip merkeze yerleşen kişilerin ağızında tespit edilmiştir. Bunun dışında özellikle İskeçe merkezde İstanbul Türkçesine çok yakın bir dil kullanılmakta “-(I)yo” şimdiki zaman eki tercih edilmektedir. Fakat merkeze yakın köylerde “-(I)yI” ve “-y” şekli yaygın olmakla birlikte diğer bölgelerde tespit edilen şimdiki zaman eklerinin neredeyse tümü kullanılmaktadır. Üçüncü ağız bölgesini karakterize eden şekil “-(I)yI” ve “-y” şimdiki zaman ekleridir.¹¹

İskeçe ve Gümölcine Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları:

A) Geniş Ünlülü Şimdiki Zaman Ekleri

1. {-(I)yor}

Şimdiki zaman ekinin ölçünlü dildeki karşılığı olan “-(I)yor” yapısı İskeçe ağızlarında yoğunluk bakımından Gümölcine ağızlarına göre daha işlek olarak kullanılmaktadır. Bunun sebebi İskeçe ağızlarının ölçünlü dile daha yakın olması biçiminde açıklanabilir.

“-(I)yor” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik I. Şahıs: -(I)yor-um

¹¹ Adıye Şimşek, *İskeçe İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2017, s. 104-110.

ben çevir+iyorum ama siz bilmiyorsunuz çevirmesiniS o zaman. (İ.A:I-21/12), aşkına yaş+ıyorum. (G.A:73/55), dertlere kar+ıyorum. (G.A:90/83).

Teklik II. Şahıs: -(I)yor-sun
ondan sora koy+uyorsun şeyi kıymayı, biber, domates, maydanoş. epsini kavuruyon. (İ.A:I-2/16).

Teklik III. Şahıs: -(I)yor
câmilere yardım ed+iyor okullara. (İ.A:I-6/39), ikram edil+iyor onlardan. (İ.A:I-7/6), en üste daa bi yufka sora biz böyle bakar tePsiler var ya yıvarlak onlardan yap+ıyor. (İ.A:I-4/26), şafaklar at+ıyor gel yârim soyun. (G.A:1/23), gözlerim dinmi+yor yaştan. (G.A:90/68), günüm geçmi+yor sensiz. (G.A:73/54), dere gel+ıyor dere. (G.A:77/22).

Çokluk I. Şahıs: -(I)yor-uz
onu patâteSini soyup rendeli+yoruz. pirincini ıslat+ıyoruz. (İ.A:I-5/2), baklava da yap+ıyoruz. (İ.A:I-9/9), o zaman kesiyuruz, o zaman yâ koy+uyoruz bêle. (İ.A:I-9/12).

Çokluk II. Şahıs: -(I)yor-sunuz
askere göndermeler, bütün şeyini mi duymak isti+yorsunuz? (İ.A:I-19/15), ben çeviriyorum ama siz bilmi+yorsunuz çevirmesiniS o zaman. (İ.A:I-21/12).

Çokluk III. Şahıs: -(I)yor-lar
burda ondan sora ertesi gün cumâsını yap+ıyorlar. (İ.A:I-7/33).

-(I)yor		
Şahıslar	İskeçe Ağzları	Gümülcine Ağzları
1.Tekil Şahıs	çevir+iyorum (İ.A:I-21/12)	yaş+ıyorum (G.A:73/55)
2.Tekil Şahıs	koy+uyorsun (İ.A:I-2/16)	koy+uyorsun*

3. Tekil Şahıs	ed+iyor (İ.A:1-6/39) yap+iyor (İ.A:1-4/26)	at+iyor (G.A:1/23) dinmi+yor (G.A:90/68) gel+iyor (G.A:77/22)
1. Çoğul Şahıs	rendeli+yoruz (İ.A:1-5/2) ıslat+ıyorusuz (İ.A:1-5/2) koy+uyorusuz (İ.A:1-9/12)	rendeli+yorusuz* ıslat+ıyorusuz* koy+uyorusuz*
2. Çoğul Şahıs	isti+yorsunuz (İ.A:1-19/15)	isti+yorsunuz*
3. Çoğul Şahıs	yap+ıyollar (İ.A:1-21/15) gid+iyollār (İ.A:1-4/50) dön+üyollā (İ.A:1-4/32)	yap+ıyollar* gid+iyollār* dön+üyollā*

Tablo 1: İskeçe ve Gümülcine Ağızlarında “-(I)yor” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi¹²

2. {-(I)yo}

Batı Trakya ağızlarında yaygın olarak kullanılan bir şimdiki zaman ekidir. Bölge ağızında şimdiki zaman ekinin bu varyantı İskeçe ağızlarında Gümülcine ağızlarına göre daha yoğun olarak kullanılmaktadır.

“-(I)yo” biçimli şimdiki zaman ekinin bölge ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik I. Şahıs: -(I)yo-m

¹² Tablo 1’de, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

ääá bán emirlidením, õyle konuş+uyom ama ařaa ovada başka türlü başka bi dil. (İ.A:I-4/10), otürdüm buraya ben dá saati bekli+yom. (İ.A:I-4/94).

Teklik II. Şahıs: -(I)yo-n/-(I)yo-sun
ondan sōra koyuyorsun řeyi kıymayı, biber, domates, maydanos. epsini kavur+uyon. (İ.A:I-2/16), bi de bir iki yımırta koy+üyon içine peynîr ěyle arman yap+ıyosun. (İ.A:I-2/2), koy+uyosun yufkanın üstünde. (İ.A:I-2,2).

Teklik III. Şahıs: -(I)yo
anlıyamıyöz bāzı kelimeleri ama çocuum gene iÇTen anlamı+yo büyük ölüm. (İ.A:I-4/26), onnār başka Türlü konuş+uyo. (İ.A:I-4/12), bāzıları sev+ıyo, gırep koy+uyo, bazısı saçını yaptırıyor. (İ.A:I-4/33), Edirne Tarafından daa uzak kal+ıyo bize. (İ.A:II-28/30).

Çokluk I. Şahıs: -(I)yo-z
büle koltuqlara diziyeler, üle baķ+ıyoz. (G.A:67/10), işyerimiz var, raatımız güzel geçinip gid+ıyoz. (İ.A:I-3/34), o da pişiyo ěyle tereyā da koy+uyoz içine. (İ.A:I-2/6).

Çokluk II. Şahıs: -(I)yo-sunus
u ana buba siz kızlānıza néye tērbiye veremi+yosunus.(G.A:23/22).

Çokluk III. Şahıs: -(I)yo-lar/-(I)yo-llar
şimdi geleneksel giyinmi+yolar düünlerde. (İ.A:I-11/70), toy yapma+yōlar, nikāh yap+ıyollar, al+ıyollar onnarı. (İ.A:I-21/15), almanyadan gid+ıyollār oraya. (İ.A:I-4/50), yok ben yapmadım, bazı ovada yap+ıyollar. (İ.A:I-4/35), bazı şimdi ovada eski ādetlere dön+üyollā gene, eski ādetlere. (İ.A:I-4/32).

“(I)yo” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi řu şekildedir:

-(I)yo		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1.Tekil Şahıs	konuş+uyom (İ.A:I-4/10)	konuş+uyom*

2.Tekil Şahıs	kavur+uyon (<i>İ.A:I-2/16</i>) yap+ıyosun (<i>İ.A:I-2/2</i>) koy+uyosun (<i>İ.A:I-2,2</i>)	kavur+uyon* yap+ıyosun* koy+uyosun*
3.Tekil Şahıs	anlamı+yo (<i>İ.A:I-4/26</i>) konuş+uyo (<i>İ.A:I-4/12</i>) sev+iyo (<i>İ.A:I-4/33</i>) kal+iyo (<i>İ.A:II-28/30</i>)	anlamı+yo* konuş+uyo* sev+iyo* kal+iyo*
1.Çoğul Şahıs	gid+iyo (<i>İ.A:I-3/34</i>) koy+uyoz (<i>İ.A:I-2/6</i>)	baş+iyo (<i>G.A:67/10</i>)
2.Çoğul Şahıs	veremi+yosunus *	veremi+yosunus (<i>G.A:23/22</i>)
3.Çoğul Şahıs	giyinmi+yolar (<i>İ.A:I-11/70</i>) yapma+yolar (<i>İ.A:I-21/15</i>)	giyinmi+yolar* yapma+yolar*

Tablo 2: İskeçe ve Gümölcine Ağızlarında “-(I)yo” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi¹³

3. {-(I)yoru}

“-(I)yoru” Batı Trakya Türk ağızlarında, Eski Anadolu Türkçesindeki biçime (-A yorı-r) en yakın şimdiki zaman ekidir. Ekin bu varyantı Batı Trakya ağızlarında sondaki /r/ ünsüzünü düşürmüş ve ek, düzlük-yuvarlaklık

¹³ Tablo 2’de, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

uyumuna girerek “*yoru*” biçiminde ve yalnızca teklik III. şahıslar için kullanılır olmuştur.

Şimdiki zaman ekinin “-(I)*yoru*” biçimi Batı Trakya’da İskeçe iline bağlı Kozluca (Kotyli) köyünde kullanılmaktadır.

işte dolaşma var, genÇler çık+ıyôru. (İ.A:I-20/30).

4. {-(I)ya/-(I)ye}

Anadolu Ağızlarında şimdiki zaman ekinin {-(I)ya/-(I)ye} biçimleri birçok bölgede karşımıza çıkan ve ekin geniş ünlü ile kullanılan biçimleridir. Bu kullanımda ekin sonundaki -r ünsüzü yoğun olarak düşme eğilimi göstermektedir. Bölge ağızlarında bu kullanım yine yaygın bir şekildedir:

Teklik I. Şahıs: -(I)ya-m/-(I)ye-m

kusura bakma çöcüm dişlēm olmadıñdan güzel annattıramā+yām ben üle. (G.A:41/34), hep unnarı çok sula+yām bağ+ıyam. (G.A:108/251), her gün çapala+yam. (G.A:108/252), otur+uyam, yat+ıyam, kalk+ıyām. (G.A:41/54), şimdi gör+üyem duy+uyām anı ülelikle. (G.A:41/15), bāzısı da olursa bi kaşık tā misir unu koyyum içine, karıştıryım güzelcene yala+yem tepsiyi. (G.A:12/10), iyle bunları hēpsini hatırla+yem başka yuğ. (G.A:18/184), né kesiyen? beben köstēni kes+iyem diye üç kere soruduk. (G.A:4/18), çıkıyam āzcık gez+iyem bu yanara yā allā rāzı ösun. (G.A:41/55) şimdi gör+üyem duyuyām anı ülelikle. (G.A:41/15) gid+iyem, gel+iyem, gid+iyem yerine kaçıyom, bakem gel bakem sen buri. (İ.A:I-22/1).

Teklik II. Şahıs: -(I)ya-sın/-(I)ye-sin

hilaşla+yasın büle balı burāy koyārsın üşlencek arı ona. (G.A:81/79), ferece sırtımızda üleyiz biz dola+yasın fereceyi beline. (G.A:94/78), gene onun üstüne şivricik yap+ıyasın üledi. (G.A:22/92), ninē! dērmış ğazanı dērmış ters hur+uyasın dermiş, yapamazmış. (G.A:29/109), kazanı ona göre bakırlan yap+ıyasın bakırlan yaa. (İ.A:II-29/6), dil üle epsini emen yumur+ayasın bülē. (G.A:95/98), pişirdikten sōnā koy+uyāsın sousun diye. (İ.A:II-29/4), yenden motollan ekıyler karıklara, sula+yesin, çapalēysin hep izmet işte. (G.A:86/26), gidērsin sirkēlde çuvāllan buluyesin gene getir+eyesin hayvannarı beslemē. (G.A:45/44), sütlen yumurtayī karıştır+ıyesin. (G.A:94/37), bi sāt iki sāt beklettir+ıyesin amurū, undan sōra büle aç+ıyesin yuřkalarī. (G.A:94/38), u donuya üle kendi, undan sōna dök+üyesin tepsinin içinē, undan sōna kesiyesin büle çekti zaman kendini. (G.A:94/54), onu atārdık kārşıya sopāyı koyuyāz yere, kārşıdağiler atıyi çelliyi sopāyı, sopāyı hurusa çellik, kesil+ıyesin oyunu, bırak+ıyesin. (G.A:27/99), gidērsin sirkēlde çuvāllan bul+uyesin gene getireyesin

hayvannarı beslemē. (G.A:45/44), onu süz+iyēsın, yıkâyāsın o eti, tekrar pişir+iyesin. (İ.A:II-29/3).

Teklik III. Şahıs: -(I)yâ/--(I)ye
şindi artıķ hazıra alışdı ğızanım, kimse yapma+yâ bi şey. (G.A:41/8), şini gelinlere kına yakılmı+ya. (İ.A:II-29/13), okulun birincisiydik ö zâman için ama şindi gene kendimize aklımız yetmi+ye. (İ.A:II-30/28), nar suyu koyuyalar veya vişne koy-uya, onnarı yaz bāli. (İ.A:II-26/4), bırakıyalar önu bi gün ö oluyo, o kendiliinden mayalan-ıya. (İ.A: II-27/4), tānşiyon yūselmış on sekiz buçuk, on dokuz gid+ıye. (İ.A:II-30/8).

Çokluk I. Şahıs: -(I)yâ-z/--(I)ye-z/--(I)ya-s
ordan aşā in+iyâz kayrak geliyeri, payamdere geliyeri. (G.A:32/47), ekmē aķşamdan hamuru var bülē üretiriyiz bi iki tavalık hamur büle aķşamdan, koy+uyâz kenara. (G.A:27/98), onnar daa fazla orilāda okıyālar ondan ama biS biraS kaba konuş+ıyâz. (İ.A:II-30/4), fırına kakıvāriyas ama gene petragazda gene pişir-+iyâz taranadır falan pişiriyâz yaa. (İ.A:II-30/48), u zaman nası gene gid+eyâz bālardı gör duķdur gibi. (G.A:18/119), bizim bi tārlamız var, azmak içi di+yez. (G.A:108/230), kurutturuduķ, te şin nası yap+ıyez gene āynı. (G.A:23/41), aşā māle yakın çok gör+ıyez komşulāmızı toplaniyez. (G.A:108/238), āā şeirden çünkü geç-ıyez, yolumuz ordan menemenden. (İ.A:II-28/26),dal getiriyes fırını ğızdırıp, fırın da ğızdır+ıyez yarım sāt ğadaraķ fırını. (G.A:108/164), yālā+yās tavaları, doldurıyes örtüyez, bastırıyes, bi sāt gene gene beklettiriyes. (G.A:108/168), ārtukın öyle şeyler yapamı+yās, dokunıya. (İ.A:II-30/83),un, su koy+uyās bi de hamır, mayā, tūs unnarı yūrup üle ekmek yapıyes. (G.A:108/74), haşlamaları ekş, tārlaya haşlama ekiz, tüm ısla+ıyes tütün tümłanı. (G.A:108/175), undan sorā fırını ğızdır+ıyes dallālan. (G.A:108/163), dal getir+ıyes fırını ğızdırıp, fırın da ğızdıreyez yarım sāt ğadaraķ fırını. (G.A:108/164), undan sōra bülē yuvalayıp doldur+ıyes tavalara. (G.A:94/34), ğor sündür+ıyes hateşTen, yedi pārça ğor nazara okuyupTa. (G.A:27/114).

Çokluk II. Şahıs: -(I)ye-siniz
niye geldiniz? né iste+ıyesiniz? ğız ğārdaşı vārdı, undan soracim çöçük ğārdaşı vārdı. (G.A:26/30), bilme+ıyesiniz ama ben size sülēyim. (G.A:41/20).

Çokluk III. Şahıs: -(I)ya-lar/--(I)ye-ler
ğaynattıreyeler maķārneyi, yurtla+yalar ani samsaklı hanı eveli biz yuşķalan yazārdıķ, kesērdik büle çap çap. (G.A:41/3),kozlukūde oluya, ğurcalıda oluyā yap+ıyalar üle ilenti dördüncü ğünü.(G.A:67/33), u aşam gicesinde gen dūn yap+ıyalār, sōnaķı ikinci ğünü genē gelini al+ıyalar.

(G.A:94/63), belki şimdi daa güzál olsun dèye **oldur+uyalar**. (İ.A:II-27/12),açık ani onnar kapalı gelin de olmuş olsa teSSeTTürlü gelin **ol+uyalar**. (İ.A:II-28/11), gicē uqārdan çalıbıdan mı nērden atiyeler bumba, top mop **at+iyeler**. (G.A:45/33), bōlē basTırıP onnarı yuvarlak saÇın üstünde **dinlendir-iyeler**. (İ.A:II-27/7), maqārnē **ğaynattır+eyeler** maqārneyi, yurtlāyalar ani samsaqlı hanı eveli biz yuflalan yazārdıq, kesērdik büle çap çap. (G.A:41/2), bi de getiriyiler, **sür+üyeler** bi gözüne hōp pādişānın gözü açılmış. (G.A:20/146).

“(I)ya/-(I)ye” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

-(I)ya/-(I)ye		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1.Tekil Şahıs	gid+iyem (İ.A:I-22/1)	annattıramā+yām (G.A:41/34) çapala+yam (G.A:108/252) bağ+ıyam (G.A:108/251) kalğ+ıyām (G.A:41/54) bil+ıyām (G.A:45/15) otur+uyam (G.A:108/251) duy+uyām (G.A:41/15) yala+yem (G.A:12/10) gör+üyem (G.A:41/15) kes+iyem (G.A:4/18)

<p>2.Tekil Şahıs</p>	<p>yap+ıyasın (İ.A:II-29/6) koy+uyásın (İ.A:II-29/4) süz+iyésin (İ.A:II-29/3) pişir+ıyesin (İ.A:II-29/3)</p>	<p>hılaşla+ıyasın (G.A:81/79) yap+ıyasın (G.A:22/92) hur+ıyasın (G.A:29/109) yumur+ıyasın (G.A:95/98) sula+ıyesin (G.A:86/26) getir+ıyesin (G.A:45/44) kariştir+ıyesin (G.A:94/37) beklettir+ıyesin (G.A:94/38) bırak+ıyesin (G.A:27/99) dök+üyesin (G.A:94/54) bul+ıyesin (G.A:45/44)</p>
<p>3.Tekil Şahıs</p>	<p>yakılmı+ya (İ.A:II-29/13) yetmi+ye (İ.A:II-30/28) koy-uya (İ.A:II-26/4) mayalan-ıya (İ.A: II-27/4) gid+iye (İ.A:II-30/8)</p>	<p>yapma+yâ (G.A:41/8)</p>

<p>1.Çoğul Şahıs</p>	<p>konuş+ıyâz (<i>İ.A:II-30/4</i>) pişir-+ıyâz (<i>İ.A:II-30/48</i>) geç-ıyez (<i>İ.A:II-28/26</i>) yapamı+yâs (<i>İ.A:II-30/83</i>)</p>	<p>in+ıyâz (<i>G.A:32/47</i>) koy+uyâz (<i>G.A:27/98</i>) gid+eyâz (<i>G.A:18/119</i>) di+yez (<i>G.A:108/230</i>) yap+ıyez (<i>G.A:23/41</i>) gör+ıyez (<i>G.A:108/238</i>) gızdır+eyez (<i>G.A:108/164</i>) yālā+yâs (<i>G.A:108/168</i>) koy+uyâs (<i>G.A:108/74</i>) ısla+yes (<i>G.A:108/175</i>) gızdır+ıyes (<i>G.A:108/163</i>) getir+ıyes (<i>G.A:108/164</i>) doldur+eyes (<i>G.A:94/34</i>) sündür+üyes (<i>G.A:27/114</i>)</p>
<p>2.Çoğul Şahıs</p>	<p>iste+yesiniz</p>	<p>iste+yesiniz (<i>G.A:26/30</i>)</p>

3.Çoğul Şahıs	oldur+uyalar (İ.A:II-27/12)	yurtla+yalar (G.A:41/3)
	dinlendir-iyeler (İ.A:II-27/7)	yap+ıyalar (G.A:67/33)
		yap+ıyalār (G.A:94/63)
		at+iyeler (G.A:45/33)
		ğaynattır+eyeler (G.A:41/2)
		sür+üyeler (G.A:20/146)

Tablo 3: İskeçe ve Gümülcine Ağızlarında “-(I)ya/-(I)ye” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi¹⁴

5. {-(I)yarı/-(I)yeri}

“-(I)yarı/-(I)yeri” biçimli şimdiki zaman eki bölge ağızlarında sadece Gümülcine ağızlarında birkaç köyde karşımıza çıkmıştır. Gümülcine ağızlarında sadece 3. tekil ve 1. çoğul şahısta bu kullanıma rastlanmıştır.

“-(I)yarı/-(I)yeri” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik III. Şahıs: -(I)ya-rı/-(I)ye-ri

bala+yarı içi bütün ipek, sōra satārđıķ unnarı. (G.A:83/54), seni zurlayarı rumca **ķonıř+ıyarı** sana. (G.A:84/81), ne zaman baķıyērsin birinin ķārnısı **ārı+yeri**. (G.A:83/71), yerler bütün yıķılıyeri, **yan+ıyeri** orda. (G.A:13/63), ķışın ķapılar **ķapan+ıyeri** ķardan, alrız kūrē açarıs. (G.A:45/52).

Çokluk I. Şahıs: -(I)ye-s/-(I)ye-ris

o zamandan beri işTe ne mekTep **bil+ıyeris** ne bi şey. (G.A:13/39), undan sorā unu dōkeriz, ūrus, ķalbırdan geķiriz, gōzel sūzgūye koyup **el+ıyeris** ğalbırdan gōzel. (G.A:27/142).

¹⁴ Tablo 3’te, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

-(I)yarı/-(I)yeri		
Şahıslar	İskeçe Ağzları	Gümülcine Ağzları
3.Tekil Şahıs	∅	bala+yarı (G.A:83/54) konuş+yarı (G.A:84/81) ārı+yeri (G.A:83/71) yan+iyeri (G.A:13/63) kapan+iyeri (G.A:45/52)
1.Çoğul Şahıs	∅	bil+iyeris (G.A:13/39)

Tablo 4: İskeçe ve Gümülcine Ağzlarında “-(I)yarı/-(I)yeri” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi

B) Dar Ünlülü Şimdiki Zaman Ekleri:

Ağız çalışmalarında genellikle şimdiki zaman eklerinin kökeni olarak Eski Türkçedeki *yori-* fiili gösterilmiş ve bütün varyantların bu fiilden ses değişmesi yoluyla ortaya çıktığı söylenmiştir; ancak dar ünlülü şimdiki zaman eklerinin kökeni ve tarihî gelişimi hakkında farklı görüşler de vardır:

Gülensoy’a göre: *eyle*, *beyle*, *şeyle* gibi örneklerde olduğu gibi, yuvarlak ünlülerdeki düzleşme /y/ ünsüzünün erimesi ve hece kaynaşması olaylarının kuvvetli olması sebebiyle, şimdiki zaman eki “-(i)yor” ya düzleşip diftonglaşarak “-ıy/-iy” biçimine dönüşmüş ya da tamamen ünlüleşerek uzun bir *-ī/ī* sesine dönüşmüştür.¹⁵ Adamovic, dar ünlülü şimdiki zaman eklerinin *-i* zarf-fil eki ve *yürü-* fiiline dayandığını (*ī yürür / -i yürür, -a yürür /-e*

¹⁵ Hakan Akça, “Ankara İli Ağzlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/1, 2011, s. 611-619.

yürür) belirtir ve bu biçimle ilgili tarihî Türk lehçelerinden örnekler verir. Lars Johanson, Azerbaycan Türkçesinde kullanılan *{-(y)Ir}* şimdiki zaman biçimi ile Doğu Anadolu, Balkan, Kırım, Güney Oğuzca bölgesi ve Irak vb. ağızlarında kullanılan *{-(i)yir}*, *{(I)yir}*, *{-yir}*, *{-(yi)}*, *{-y}* şimdiki zaman biçimlerinin zarf-fiil eki + *yüri-r* fiilinin zamanla düzleşme ve büzölmeye uğramış bir tasviri fiille gittiği görüşünün yanlış olduğunu, bu biçimin büyük bir ihtimalle zarf-fiil + *er-ür* (er- “olmak”) biçiminde bir tasviri fiile dayadığını belirtir ve at-a er-ür “atıyor” örneğini verir.¹⁶ Eski Türkçede geniş zaman eklerinin aynı zamanda şimdiki zaman eki olarak kullanılması, geniş zaman ekinin ünlü ile biten fiillere *-r* şeklinde gelmesi beklenirken “*-(y)ur*” şeklinde ya da *-r* şeklinde gelmesi (tiyur / tir), söz konusu ekler arasında bir farkın olduğu fikrini vermektedir. Bugün Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki dar ünlü şimdiki zaman eklerinin kullanımı göz önüne alındığında Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde *-r* ekinin geniş zamanı, “*-(y)ur*” ekinin de şimdiki zamanı ifade ettiği anlaşılıyor. Dolayısıyla dar ünlü şimdiki zaman eklerinin kökeninin Eski Türkçedeki “*-(y)ur*” biçimiyle ilişkilendirilebilir. Ayrıca /y/ ünsüzünün hem inceltici hem de daraltıcı özelliği sebebiyle *yoru-* > *yörü-* > *yürü-* şeklinde fonetik bir gelişme mümkündür.

Gümölcine ve İskeçe ağızlarında kullanılan dar ünlü şimdiki zaman ekleri şunlardır:

1) **{-(I)yI}**

Teklik I. Şahıs: -(I)yI-m

vardı giritten bi candırma, yorgu dedi, dur yullā+yım onunla annāşın. (G.A:99/116), *üle üle māni gibi üle sülērim başka bilmi+yım kızanım.* (G.A:5/74), *hateşi bastırıyım, şindi sıcak ekmek vārsa, imışak işe yapmi+yım kapama.* (G.A:11/21), *kızannara veriyim birār Tānē bān dá ye+yım.* (İ.A:III-46/23), *annatılanı duy+yım ben.* (G.A:5/179), *çıkardın ya unu, bakiyım büle çatlağ çatlak olursa üsTü misir unundan tereyācaz sürü+yüm üsTüne, ölmassa sürmü+yüm.* (G.A:12/16), *bi sene türkiyeden gelirdik komşu vuvanna hep karşıda gör+iyım misir gibi durālım baqam dedim, bunnar şeker kamışı mı acıba dedim.* (G.A:28/84), *unu kavurduum vakiT çek+iyım onu biraS kenara.* (İ.A:III-45/37), *aç+iyım bi kilo Süt.* (İ.A:III-45/37), *patlicannarı soy+uyüm, bülē açım dörde unnarı, bōlca yāda kızarttırım.* (G.A:37/23), *gel seni ben karnicini doyur+ayım sıcacık, kafanı yıkayam, saçını tarayam, seni giydireyim demiş.* (G.A:89/89).

¹⁶ Lars Johanson, “Türk Dillerinde Odaksıl Şimdiki Zaman İşaretleyicisi ve Kıbrıs Türkçesinde Eksikliği”, *Bilig*, 49, s. 93-100.

Teklik II. Şahıs: -(I)yI-sIn/-(I)yI-n/-(I)yI-(r)sIn

tavuklan yımirtalāni alıysin **yi+yisin** ba kızanım. (G.A:59/159), kaydadı mı döküp ekmek dōrayıp **yi+yisin**, ōle. (İ.A:III-48/3), dōktü mü unu eşeli+yusun büle. (G.A:23/40), tātadan büle, āştan da yoğ bi şey, āşların üsTüne bİ **yap+ıyısın** sıracık kendimize, oturuyuz ōrda. (G.A:34/53), sōnā suyunu koyup tavuk suyu içine sōrā unu birazcık bōle **yap+ıyısın** topaçlı biras. (İ.A:III-48/3), gidērdık şasabaya bi gün **gid+ıyısın**, sunākı gün ūc günde **gel+ıyısın** küyüne. (G.A:24/81), undan sora şaşlarını **yağ+ıyısın**, bi de sūrmē de **çek+ıyısın** bülē. (G.A:34/113), enden genē **kazana kuy+uyusun**. (G.A:34/21), **bağ-ıyrsın** başka bi şeyler bülē misir toplama, ekin biçme. (G.A:83/21), e **gid+ıyrsın** işin olmıyır. (G.A:84/80).

Teklik III. Şahıs: -(I)yI

güneşten āzcık **ufala+yı** büle uviysın unu bülē. (G.A:14/41), bubānnem yapıdı dermiş de, e bize de yapsa ya kimseye büle **yapmı+yi** paralan, bize yapTı u demiş. (G.A:12/39), bāz kere gelirdi ōrda ceminin yanında durūrdu, şindi gideyim **dı+yj** derz vereyim çocuklara gidiyar üretmenin yanında ōrda bi kaç lāf yapıyari, āydi baçalım geri kaçıyari. (G.A:13/46), u **oku+yu** anası gene başında ālıyī. (G.A:58/89), kīSmāT **olmu+yu** giTmee. (İ.A:III-40/23), çalgı tutıyler eyvence **oynü+yü** çocukler. (G.A:10/83), kırk elli tāne, bitti mi ev sābi **yap+ıyı** yemek genē. (G.A:9/115), bazıı yarım **konuş+ıyı**. (İ.A:III-47/1), hep tā vār, **gid+ıyı** şsannar. (G.A:3/80), bi de **bağ+ıyı** u adam. (G.A:5/171), bi yalın **al+ıyı** u tātalar, bitin oğul yandı. (G.A:9/20), evde çoğ güzel **ol+ıyü**, miz gibi. (G.A:78/3), harP **kop+ıyü** birinci dūnya harbi. (İ.A:III-40/23), qarular büle bōrda **otur+ıyü** biz bōrda. (G.A:34/51), unnarı bi diziyi kaşanā, **kuy-ıyü**. (G.A:34/96), dīrennēlen gene arman savuruğan dīrennen yābalan, tātadan işTe u da, beş tāne dişi **ol+ıyü** saplı yabā. (G.A:12/81).

Çokluk I. Şahıs: -(I)yI-z/-(I)yI-s

kesiz unnarı eh bu gıdara, hemen topluyuz unnarı, bi elinnen **balı+yız**, orā koyıys. (G.A:58/20), e yukārkı māle **de+yiz** köprüden öte. (G.A:7/117), undan sōra unu ilk önce qarıs, **koş+yuz** kıyaya, dinnendiris āscık. (G.A:80/30), belcēzine **koş+yüz** büle şeyler sārğı bezlēni, beli i tutulsun deye. (G.A:75/41), sinide yapız, yanı başına **koş+yüz** kızı da. (G.A:80/35), **al+ıyız** bākracı, bağılları da, elde de bi tane, bōrda da. (G.A:11/35), ārı oldū zaman canı sıkıldi zaman yel **kes+ıyız** bıçaqlan büle oğuyupTa. (G.A:27/113), başladı demek bumbāv bumbāv, kaçın bire! kaçın bōrdan! biz da **duş+yuz** demek. (G.A:79/24), sōnā kırmızı biber biz **koş+yuz** salça yerine, salça dokunuyu onun için. (İ.A:III-48/2), süzdür+ıyüz büle önceden, undan sōra haşetlere koyuyus. (G.A:78/1), undan sōra **başla+yis**

çörekleri pişirme. (G.A:80/36), kolların üstüne **köy+yus** tavayı, çinepenin altında pişiridik bi tepsi bi tencire, mutfā mutfā yok. (G.A:16/38), **kar+ıyıs** sıcaçık sulan, unnan, tuzlan **karıyız unu**. (G.A:80/26), e pişirış, süpürüys, oya **yap+ıyıs**, dantel yapıyıs çiyizimize. (G.A:2/1), undan sorā **duy+uyus** kayın yunāstan düzeliy. (G.A:21/23), gidiyis alı çıkarmā, kaziyis, **doldur+uyüs** çuvallarda. (G.A:24/56), bi süzgeçten geçiriyis unu, **dük+üyüs** önce unnarı bi temış çuval üle var. (G.A:24/14)

Çokluk III.Şahıs: -(I)yI-lar/-(I)yI-ler/-yI-ler/-yI-ller
beni **çar+ıyılar** demiş, gideyim kân demiş. (G.A:27/17), yapmayler çok yımırta, **yat+ıyiler** gurk gurk. (G.A:59/160), bi de **getir+ıyiler**, süriyeler bi gözüne hōp pādışānın gözü açılmış. (G.A:20/146), **kıy+uyular** ispiroteyē, ispipteden yapardılar. (G.A:34/132), kaz, ürdek, bībi unnar kendine kadar **yımırth+ıyiler** gurk yatmā. (G.A:59/158), e çirepeneyi büle kazıp topraq, undan sora küyde una te büle hārmanda çineyiller **çine+yiller** üzleştiryler, üzleştinen çirepene yapıyler te büle ellen. (G.A:34/11).

“(I)yI” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

-(I)yI		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1.Tekil Şahıs		yullā+yım (G.A:99/116)
		bilmi+yım (G.A:5/74)
		ye+yım (İ.A:III-46/23)
		duy+yım (G.A:5/179)
		çek+ıyım (İ.A:III-45/37)
		sürmü+yüm (G.A:12/16)
	aç+ıyım (İ.A:III-45/37)	gör+iyim (G.A:28/84)
		soy+uyüm (G.A:37/23)
		doyur+ayım (G.A:89/89)

2.Tekil Şahıs	yi+yisin, (İ.A:III-48/3) yap+ıyısın (İ.A:III-48/3)	yi+yisin (G.A:59/159) eşeli+yusun (G.A:23/40) yap+ıyısın (G.A:34/53) gel+ıyısın (G.A:24/81) çek+ıyısın (G.A:34/113) kuy+uyusun (G.A:34/21)
------------------	---	---

<p>3.Tekil Şahıs</p>	<p>olmu+yu (İ.A:III-40/23) konuş+ıyı (İ.A:III-47/1) kop+uyu (İ.A:III-40/23)</p>	<p>ufala+yı (G.A:14/41) yapmı+yi (G.A:12/39) di+yi (G.A:13/46) oğu+yu (G.A:58/89) oynü+yü (G.A:10/83) yap+ıyı (G.A:9/115) gid+iyi (G.A:3/80) bak+ıyı (G.A:5/171) al+ıyı (G.A:9/20) ol+uyu (G.A:78/3) otur+uyü (G.A:34/51) kuy-uyü (G.A:34/96) ol+üyü (G.A:12/81)</p>
--------------------------	---	--

<p>1.Çoğul Şahıs</p>	<p>koy+uyuz (İ.A:III-48/2)</p>	<p>balı+yız (G.A:58/20) de+yiz (G.A:7/117) koy+yuz (G.A:80/30) koy+yüz (G.A:75/41) koyu+yüz (G.A:80/35) al+iyiz (G.A:11/35) kes+iyiz (G.A:27/113) duy+uyuz (G.A:79/24) süzdür+üyüz (G.A:78/1) başla+yis (G.A:80/36) køy+yus (G.A:16/38) kar+ıyıs (G.A:80/26) yap+iyis (G.A:2/1) duy+uyuş (G.A:21/23) doldur+uyüs (G.A:24/56) dük+üyüs (G.A:24/14)</p>
--------------------------	------------------------------------	---

3.Çoğul Şahıs	çār+ıyılar*	çār+ıyılar (G.A:27/17)
	yat+ıyiler*	yat+ıyiler (G.A:59/160)
	getir+iyiler*	getir+iyiler (G.A:20/146)
	ķuy+uyular*	ķuy+uyular (G.A:34/132)
	yımır்தlı+yiler*	yımır்தlı+yiler (G.A:59/158)
	çine+yiller*	çine+yiller (G.A:34/11)

Tablo 5: İskeçe ve Gümülcine Ağızlarında “-(I)yP” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi¹⁷

2) {-(I)yİr}

Bölge ağızlarında şimdiki zaman ekinin bu varyantına Gümülcine ağızlarında üç, İskeçe ağızlarında iki örnekte rastlanmıştır. Bölge ağızlarında bu kullanım çok işlek görünmemektedir.

emen tuplanır ķomşular giderler unā evleri yapāllar. baķ+ıyİrsın başka bi şeyler bülē misir tuplamā, ekin biçmē. (G.A:83/21), beledē vārdı hemetlidēydi bizim beledie. e gid+ıyİrsın işin olmı+yır. senj gelmiş orda esapta sana iş yapma. (G.A:84/80), siz kahve yapayım, nasıl iç+ıyursunuz? (İ.A:I-10,10), tepseyi dolduruyorum o zaman kes+ıyuruz, o zaman yā koyuyoruz bēle. (İ.A:I-9/12)

3) {-(I)y}

Bölge ağızlarında şimdiki zaman ekinin bu kullanımında, ünlü ile biten fiillerin son ünlüsü, ekin bünyesinde bulunan ünlüyle birleşmekte ve hece kaynaşması hadisesiyle genellikle uzun bir ünlüye dönüşmektedir.¹⁸ Ünsüzle biten fiillerden sonra da yine ünlü uzaması hadisesi sıkça karşılaşılan bir ses hadisesidir.

“-(I)y” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

¹⁷ Tablo 5’te, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

¹⁸ Muharrem Özden, *a.g.e.*, s. 160-182.

Teklik I. Şahıs: -(I)y-m

undan sora yapraklar bi küçük pârmağ şeklinde sarıp **diz+iy**m tencireye unnarı.(G.A:75/12), bî başka şeyim var benim, ā ne zaman balğanda **bul+uym** meşede ariyi, bi ul **bul+uym** balğanda meselā meşede, unnar tā temiz bal yapıy, niye tā temiz bal yapıy bunnar?. (G.A:22/39).

Teklik II. Şahıs: -(I)y-sIn/-y-sIn

sal+ıysın kıoca bi kıazan çorbaya düdüin çorbasına. (G.A:1/69), yoo şindi patlıcanı **al+ıysın**, dörüysun şeile, onu bēle kesiyisin. (İ.A:III-47/35), gene arğadan gene çalı, gene **al+ıysın** gene öteki kıızın u aliy māniyi. (G.A:10/67), undan sōna alğış **yap+ıysın**, çaliysin biti. (G.A:1/44), çıkari kıaynan seni bebē de **al+ıysın** sarıysın çıkıysın. (G.A:39/9), satārdık, hayvannara yem yapārdık. ō bulğur yapar elbet, **kıaynattir+ıysın** unu da taşçāzda çekērdik. (G.A:36/35), **bağ+ıysın** bugün gitmiş iskeçeyē, iskeçeden gelmiy büle büle oldu diyeri. (G.A:34/87), e tavuğ **bağ+ıysın** imūrtalan her şeycik yapıysun yā hayvannālan. (G.A:47/181), beklērsin ramazan, bir ay ramazan **tut+ıysın** davūllan. (G.A:47/258), u kıomşuna **götür+ıysın** bu götürüysün, kıomşular gene yımırta veriylar. (G.A:39/13), **dük+ıysın** çanağta ōrda. (G.A:47/253), kırğ günniük ulur, kıızanı da **yıkā+ıysın** sen da yıkanıysın. (G.A:9/108), zaten bübēleri kızāttırım, evelā bübēleri kızāttırım, undan sōna doldurıysın işte, **kıapā+ıysın** şeylēni. (G.A:37/32), yimeklere **doymu+ıysın** āzında kıaliy tadı, nērdese pârmağlāni da yutçak işannar. (G.A:1/71), yoo şindi patlıcanı alıysın, **dörü+ıysın** şeile, onu bēle kesiyisin. (İ.A:III-47/30)

Teklik III. Şahıs: -(I)y

hani bu azım **arı+y** bu azım ariy né duğdu var ne bi şey, ūlmüş sora on sekiz yaşında ūlmüş. (G.A:18/124), a iç aklıma **gelme+y** şimdi. (İ.A:III-41/17), bizi bubam nası **bil+iy** mısın yapardı. (G.A:18/134), undan sōna uğarı bugün ōle yarın ōle geliy burayā, **yap+iy** burda bi kıulubē, burda kıaliy. (G.A:81/4), kalanlar epsi, turunlar epsi üniversite **bitir-iy**. (İ.A:I-8/9), yimeklere doymuysun āzında **kıal+iy** tadı, nērdese pârmağlāni da yutçak işannar. (G.A:1/72), adamnar görmiş, çöçükler büle tî kıarşıdan **bağ+iy** geri kıızlara. (G.A:77/65), u gene gidiy **tut+ıy** bir kıaç kışi seni beni işTe yā beş altı kışi gidip alemin kıızını tutuylar, zorlan çaliylar. (G.A:18/188), ūrēme dammış ninem **kıorkuttur+ıy** ya beni undan. (G.A:30/113), şindi bastıylar ilācı ne çapalamağ var motoller **sür+ıy**, motoller ekiy, motoller biçiy şimdi. (G.A:59/83), gene **dön+ıy** **dön+ıy** bağārқан ilerikine gibi döncek. (G.A:47/317).

Çokluk I. Şahıs: -(I)yz/-(I)ys/-(I)y-rıs

tuzluca **yap+ıyz** asçık kıolay uvulsun dēye bülē. (G.A:78/27), şey pişmiş piş, atıys ekmekler **çık+ıyz** büle bağıysın tağuğlar çıkıy. (G.A:42/59), kıızannarı

büyüttür+üyz *büle*, *unnar kundağ yapārdıq büle*. (G.A:47/5) *biz de kalk+ıys uyku var mı? kim biraçcağ seni şey yapāsın*. (G.A:18/201), *salça da yap+iys kızanım, yazın yapıyz unnarı demek domatizlerden*. (G.A:6/5), *sōna fırını kızdır+iys ardışlan, fırına doldur+üys tavalarī*. (G.A:87/6), *aşā māleye gel+iyrıs hiç gidemiriz duğārkı māleye şindi*. (G.A:56/10)

Çokluk II. Şahıs: -(I)y-sInIz/-y-sınıs

süpürgeler bil+iysınız? (G.A:28/68), üntirenden ōrda bize kōzdereden geçiler emen siz né dur+üysunuz burda? dīler. (G.A:33/22) *hēp üle biçerdik, bilme+yısınıs siz büle kōsalan*.(G.A:60/24).

Çokluk III. Şahıs: -(I)y-lar/-(I)y-ler/-y-ler/-(I)y-lē/-ys

şindi kızanlārim istē-yılar üle pōça. (G.A:47/59), *şindi kızlar bī sal+iylar kışçāzlarını, kızlar nizān canı istēirse gice u zān gelī evine*. (G.A:23/21), *arabalarlan geliyeler al+iylar gelīnī*. (İ.A:III-41/83), *hāla yazıl+iylar findıcağlı soyñadları bāzılarının bōrda*. (G.A:88/15), *kırk ulmuş kırk ulmuş kırka götür+iylar gene tuplaniylar urda*. (G.A:18/156), *ē üklettirīyeler bi ayşem gid+iylar qarılar*. (G.A:47/222), *kimisi altın yūsūnū, kimisi demir, kimisi şaykā her nése koy+uylar*. (G.A:51/84), *şindi çalgı tut+üylar*. (G.A:86/30), *içine bi kıyūsun unnarı bi kız+iylar bi kapāysın, yemek pişirip yirdik, üle*. (G.A:47/24), *każı yeri, każ+iylar każīyeler ürtūyelerñorda unnar*. (G.A:56/25), *büle udun kıyārdılar, kesērdilar pıçāğlan yā kes+iylar da gözēl tutsun nalları*. (G.A:47/159), *bi dik+iylar bacağları uğarı*. (G.A:47/160), *giysiler giyiyeler kıyafetler bōyle şalvar bāzıları elbise giy+iylar*. (İ.A:III-41/37), *şindi soğ+uylar şindi bağma hepsi qarışi şindi*. (G.A:61/19), *ē verdīneyin sorā üle nipā yapārdılar, küyü bitin beslēyeler, duyur+üylar küyü*. (G.A:47/211), *çalgı tut+üylar eylence oynūyü çöçükler*. (G.A:10/83), *yārin sabā üle uturiyi üle ürt+üylar bezini bi gün*. (G.A:47/225), *orda gene ārkadaş var bu karakōv tarafında orda āyna de+yler*. (İ.A:III-47/3), *rumca annaşiz şindi, unnār da annattır+iylē şindi berāber kāve içiz*. (G.A:50/117), *hamile hamileke yime+ys her şeycik*. (G.A:47/247).

-(I)y		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları

<p>1.Tekil Şahıs</p>	<p>diz+ıym* bul+uym*</p>	<p>diz+ıym (G.A:75/12) patırdan+ıym (G.A:75/90) bul+uym (G.A:22/39)</p>
<p>2.Tekil Şahıs</p>	<p>al+ıysın (İ.A:III-47/35) dōrū+ysun (İ.A:III-47/30)</p>	<p>yıķā+ysın (G.A:9/108) ķapā+ysın (G.A:37/32) doymu+ysun (G.A:1/71) sal+ıysın (G.A:1/69) al+ıysın (G.A:10/67) yap+ıysın (G.A:1/44) gid+ıysın (G.A:9/71) al+ıysın (G.A:39/9) ķaynattir+ıysın (G.A:36/35) baķ+ıysın (G.A:34/87) baķ+uysun (G.A:47/181) tut-ūysun (G.A:47/258) götür+üysün (G.A:39/13) dük+ūysün (G.A:47/253)</p>

<p>3.Tekil Şahıs</p>	<p>gelme+y (İ.A:III-41/17) bitir-iy (İ.A:I-8/9)</p>	<p>arı+y (G.A:18/124) bil+iy (G.A:18/134) yap+iy (G.A:81/4) al+iy (G.A:1/72) bağ+iy (G.A:77/65) tut+uy (G.A:18/188) korkuttur+üy (G.A:30/113) sür+üy (G.A:59/83) dön+üy (G.A:47/317)</p>
<p>1.Çoğul Şahıs</p>	<p>yap+ıyz * çık+ıyz* büyüttür+üyz* kalk+ıys* yap+ıys* doldur+üys* gel+ıyırıs*</p>	<p>yime+ys (G.A:47/247) yap+ıyz (G.A:78/27) çık+ıyz (G.A:42/59) büyüttür+üyz (G.A:47/5) kalk+ıys (G.A:18/201) yap+ıys (G.A:6/5) doldur+üys (G.A:87/6) gel+ıyırıs (G.A:56/10)</p>

2.Çoğul Şahıs	bil+iysınız* dur+ūysunuz* bilme+ysınıs *	bil+iysınız (G.A:28/68) dur+ūysunuz (G.A:33/22) bilme+ysınıs (G.A:60/24)
------------------	--	---

<p>3.Çoğul Şahıs</p>	<p>al+ıylar (İ.A:III-41/83) giy+iylar (İ.A:III-41/37) de+yler (İ.A:III-47/3)</p>	<p>istē-yılar (G.A:47/59) sal+ıylar (G.A:23/21) yazıl+ıylar (G.A:88/15) götür+iylar (G.A:88/15) gid+iylar (G.A:47/22) koy+uylar (G.A:51/84) tut+üylar (G.A:86/30) tuplā+yler (G.A:47 /223) kız+iylar (G.A:47/24) kes+iylar (G.A:47/159) dik+iylar (G.A:47/160) kaz+iylar (G.A:56/25) soğ+uylar (G.A:61/19) duyur+üylar (G.A:47/211) tut+üylar (G.A:10/83) ürt+üylar (G.A:47/225) annattır+ıylē (G.A:50/117)</p>
--------------------------	--	---

Tablo 6: İskeçe ve Gümülcine Ağızlarında “-(I)y” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi¹⁹

4) {-I}

Gümülcine ağızlarında şimdiki zaman ekinin bu kullanımında, ünlü ile biten fiillerin son ünlüsü veya olumsuzluk *-ma- /-me-* ekinin ünlüsü, ekin bünyesinde bulunan ünlüyle birleşmekte ve hece kaynaşması meydana gelmektedir. Bu ses hadisesinden sonra genellikle uzun bir ünlüye dönüşüm olmaktadır²⁰. Ünsüzle biten fiillerden sonra da yine ünlü uzaması hadisesi sıkça karşılaşılan bir ses hadisesidir.

“-I” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik I. Şahıs: -I-m

maşinede de pişir+im ama, ceyrannı fırında pişirsen tā güzel olı. (G.A:11/3), toplantıyı sev+im orak gene biştim yok, gördüm yok. (G.A:30/115), bahtım kı bi yā bi kupa kaymaklı yürt koy+üm. (G.A:12/6), ādi baķam aldık yolun boyunū, git allā git allā ben de kus+üm kus+üm. (G.A:64/47)

Teklik II. Şahıs: -I-sIn

baķ şindi bōrda gid+işin nişana.(G.A:89/83), suvanı kavurışin büle dökşinniçine, u da kavırlmā yakın başladīnan kumpilleri de sal+işin patātizleri. (G.A:14/61), ifaķ ifaķ kıy+işin bıçaķla. (G.A:14/49), içine bi kıy+usun unnarı bi kıızıler bi kapāysin, yemek pişirip yirdik, üle. (G.A:47/24), şindi odunnar geli, meşe alıysin, alıysin paralan, dök+ūsün, doldur+ūsün sobacıni rāt. (G.A:100/115).

Teklik III. Şahıs: -I

bi de aç+i kapıyı görüy unu. (G.A:44/104), adamı çıkārsınnar ordan deye, hem gece bekl+i u buydeyleri kaçırjaķlar deye. (G.A:30/101), undan sōra işTe ısum aķrabā otur+ū üç ħarı mı koycek dōrt ħarı mı? (G.A:77/69).

Çokluk I. Şahıs: -Iz/-Is

bi tepsi yap+iz şindi. (G.A:6/4), soy+uz gice vakit, fenēller gene büle sopalan üstünde dikili. (G.A:34/49), e çuķulata tut+üz davulculara, gelenlere. (G.A:1/63), gidiz bi öbek yapıyler büle gidiz sūy+is misiri. (G.A:88/58), eveli kurutTuruduķ, şindim hamır koy+us buzenelemize. (G.A:5/25), sabā namazına vārken üç sāt ħalk+iş yürim, aşamdan amuru

¹⁹ Tablo 6’da, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

²⁰ Muharrem Özden, *a.g.e.*, s. 160-182.

tutım, ekmek yürüm. (G.A:11/2), unda sora yatış, ninemi gene düymasın deye sar+üs kafasını, kocağarının. (G.A:30/167).

Çokluk II. Şahıs: -I-siniz
demek nineçim yānis üsüz olduyumda gibi undan sora sağın kalem verm+ışiniz eline, yazmācağ. (G.A:30/89)

Çokluk III. Şahıs: -I-ler/-I-ller/-I-lē
üj dört kız da verizñeline dādiler komşulara hısmnara, aqrabālara u çörekleri yönetiler, dād+iler ikişērñikişēr. (G.A:1/34), koş+üler ayvannān arkasına unnā sürüler. (G.A:12/74), e unnarın da yapıcısı var, dök+üler herālda toprakTan. (G.A:1/94), şindi bis simiT de+ilē bis hana halka deyim, kusur gürme. (G.A:61/63), buraları kızanım, bu harmanlıklān yanı, mezallın yanına kadar andārTlar geleli koca gice taşlāllardı buraları bumba atıyler, top at+iller haskeriyenin içine. (G.A:32/27).

-I		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1.Tekil Şahıs	s	pişir+ım (G.A:11/3) koy+üm (G.A:12/6) kus+üm (G.A:64/47)
2.Tekil Şahıs	s	gid+ışın (G.A:89/83) sal+ışın (G.A:14/61) kıy+ışın (G.A:14/49) kuy+üşün (G.A:47/24) doldur+üşün (G.A:100/115)

3.Tekil Şahıs	∅	aç+ı (G.A:44/104) otur+ū (G.A:77/69)
1.Çoğul Şahıs	∅	yap+ız (G.A:6/4) soy+uz (G.A:34/49) tut+üz (G.A:1/63) süy+is (G.A:88/58) koy+us (G.A:5/25) kalk+ıs (G.A:11/2) sar+ūs (G.A:30/167) üklettir+ız (G.A:33/34)
2.Çoğul Şahıs	∅	vermişiniz (G.A:30/89)
3.Çoğul Şahıs	∅	dād+ıler (G.A:1/34) koş+üler (G.A:12/74) dök+üler (G.A:1/94) de+ilē (G.A:61/63) at+iller (G.A:32/27)

Tablo 7: Gümülcine Ağızlarında “-I” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi²¹**5) {-I-ri}**

Gümülcine ağızlarında şimdiki zaman ekinin “-I-ri” şeklinde karşımıza çıkan örnekleri de mevcuttur. Bu kullanım bölge ağızlarında sadece 1. Tekil, 3. Tekil ve 1. Çoğul şahısta karşımıza çıkmıştır. Ekin bu varyantına İskeçe ağızlarında rastlanmamaktadır.

“-I-ri” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında şahıs ekleriyle çekimi şu şekildedir:

Teklik I. Şahıs: -rim

istemi-rim be inge dedim, boyama beni dedim. (G.A: 33/54), **bilmî+rim** nerden oldunu. (G.A:56/15), sōra o biçiri ben da **di+rim** biçimim. (G.A:56/31)

Teklik III. Şahıs: -I-ri

*hani u çöcük dolu ya urası, kimse yannız **gelemi+ri** ōrdan beri. (G.A:57/25), azır alınan tavuqlādan **ōlmi+ri** bu yemek. (G.A:57/32), su var anı hij bitin yaz devamnu **çalış+iri** meselā. (G.A:83/28), kapatacan, hafif islīycen, buharından **ıslan+iri** zaten u yıfıklar. (G.A:57/49).*

Çokluk I. Şahıs: -I-riz/-I-ris

ekin **ükletti+rîz** kızanım, yimek Te istîriz bi sürü. (G.A:33/34), ben de anamnan baraba **gid+iriz**, ben de gidirim. (G.A:56/29), kimisini **ann+iris** kimisini **annām+iris**. (G.A:56/17), **gid+iris**, günnüne gidiris onar evro veriler bize, iç yok. (G.A:56/27).

-I-ri		
Şahıslar	İskeçe Ağızları	Gümülcine Ağızları
1. Tekil Şahıs	∞	istemi-rim (G.A: 33/54) di+rim (G.A:56/31)
2. Tekil Şahıs	∞	-----

²¹ Tablo 7’de, metinlerde olmayan fakat bölge ağızında bulunması muhtemel yapılar, “*” ifadesi ile gösterilmiştir.

3.Tekil Şahıs	∅	gelemi+ri (G.A:57/25) çalış+ıri (G.A:83/28)
1.Çoğul Şahıs	∅	gid+ıriz (G.A:56/29) annāmı+ris (G.A:56/17)
2.Çoğul Şahıs	∅	-----
3.Çoğul Şahıs	∅	-----

Tablo 8: Gümülcine Ağızlarında “-I-ri” Şimdiki Zaman Ekinin Şahıslara Göre Çekimi

Sonuç

Batı Trakya Gümülcine ve İskeçe İli ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekinin varyantlarıyla ilgili olarak yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Bölge ağızlarında kullanılan şimdiki zaman ekinin “-(I)yor”, “-(I)yo”, “-(I)yoru”, “-(I)ya/-(I)ye”, “-(I)yarı/-(I)yeri”, “-(I)yI”, “-(I)yIr”, “-(I)y”, “-I”, “-I-ri” olmak üzere on farklı kullanımı tespit edilmiştir.
2. Şimdiki zaman ekinin ölçünlü dildeki karşılığı olan “-(I)yor” yapısı İskeçe ağızlarında yoğunluk bakımından Gümülcine ağzına göre daha işlek olarak kullanılmaktadır. Bunun sebebi İskeçe ağızlarının ölçünlü dile daha yakın olması olarak açıklanabilir.
3. “-(I)yo” biçimli şimdiki zaman eki Batı Trakya ağızlarında yaygın olarak kullanılan bir şimdiki zaman ekidir. Bölge ağzında şimdiki zaman ekinin bu varyantı İskeçe ağızlarında Gümülcine ağızlarına göre daha yoğun olarak kullanılmaktadır.
4. “-(I)yoru” Batı Trakya ağızlarında, Eski Anadolu Türkçesindeki biçime (-A yori-r) en yakın şimdiki zaman ekidir. Ekin bu varyantı Batı Trakya ağızlarında sondaki /r/ ünsüzünü düşürmüş ve ek, düzlük-yuvarlaklık uyumuna girerek *yoru* biçiminde ve yalnızca teklik III. şahıslar için kullanılır

olmuştur. Şimdiki zaman ekinin $\{- (I)yoru\}$ biçimi Batı Trakya'da İskeçe iline bağlı Kozluca (Kotyli) köyünde kullanılmaktadır.

5. “ $-(I)ya/-(I)ye$ ” biçimli şimdiki zaman ekinin Batı Trakya ağızlarında her iki bölgede de yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Şimdiki zaman ekinin ünlü genişlemesiyle ortaya çıkan bu şekli bölge ağızlarında oldukça işlek durumdadır. Bu ek Gümülcine ağızında Şapçı (Sapes) bölgesinde ve civarındaki bazı köylerde daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Ekin bölgedeki bu kullanımı Gümülcine ağızlarında ayrı bir ağız tabakasının ipuçlarını da vermektedir.

6. “ $-(I)yarı/-(I)yeri$ ” biçimli şimdiki zaman eki bölge ağızlarında sadece Gümülcine ağızlarında birkaç köyde karşımıza çıkmıştır. Gümülcine ağızlarında sadece 3. tekil ve 1. çoğul şahısta bu kullanıma rastlanmıştır.

7. Bölge ağızlarında şimdiki zaman ekinin “ $-(I)yIr$ ” şekline Gümülcine ağızlarında üç, İskeçe ağızlarında iki örnekte rastlanmamıştır. Bölge ağızlarında bu kullanım çok işlek görünmemektedir.

8. Ağız çalışmalarında genellikle şimdiki zaman eklerinin kökeni olarak Eski Türkçedeki *yori-* fiili gösterilmiş ve bütün varyantların bu fiilden ses değişmesi yoluyla ortaya çıktığı söylenmiştir; ancak dar ünlülü şimdiki zaman eklerinin kökeni ve tarihî gelişimi hakkında farklı görüşler de vardır: Gülensoy'a göre: *eyle*, *beyle*, *şeyle* gibi örneklerde olduğu gibi, yuvarlak ünlülerdeki düzleşme /y/ ünsüzünün erimesi ve hece kaynaşması olaylarının kuvvetli olması sebebiyle, şimdiki zaman eki “ $-(i)yor$ ” ya düzleşip diftonglaşarak “ $-iy/-iy$ ” biçimine dönüşmüş ya da tamamen ünlüleşerek uzun bir “ $-ī/ī$ ” sesine dönüşmüştür. “ $-(I)yI$ ”, “ $-(I)y$ ” biçimli şimdiki zaman ekinin bu iki varyantı bölge ağızlarında yine yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Hatta bu kullanımların Batı Trakya Türk ağızlarında en işlek kullanılan şimdiki zaman yapısı olduğu sonucuna varılabilir. Fakat ekin “ $-I$ ” şekli sadece Gümülcine ağızlarında karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bir yorumlama yapılacak olursak, şimdiki zaman ekinin bu varyantları için yoğun kullanım bakımından Gümülcine ağızlarının İskeçe ağızlarına göre daha etkin olduğu söylenebilir. Bunun sebebi olarak Gümülcine ağızlarının İskeçe ağızlarına göre ölçünlü dilden daha uzak olması gösterilebilir. Gümülcine ağızlarında şimdiki zaman ekinin “ $-I-ri$ ” şeklinde karşımıza çıkan örnekleri de mevcuttur. Bu kullanım bölge ağızlarında sadece 1. tekil, 3. tekil ve 1. çoğul şahısta karşımıza çıkmıştır. Ekin bu varyantına İskeçe ağızlarında rastlanmamaktadır.

Kısaltmalar

İ.A.: İskeçe Ağızları

G.A.: Gümülcine Ağızları

KAYNAKÇA

- Adamovic, Milan, *Konjugationsgeschichte Der Türkischen Sprache*, E. J. Brill, Leiden, 1985.
- Akça, Hakan, “Ankara İli Ağızlarında Şimdiki Zaman ekinin Varyantları”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/1, 2011, s. 611-619.
- Başkan, Özcan, “Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme”, *TDK Belleten*, 1970, s. 237-251.
- Caferoğlu, Ahmet, “Anadolu ve Rumeli Ağızları Araştırmalarının Bugünkü Durumu”, *Bilimsel Bildiriler 1957, 65-70*, TDK Yay., Ankara, 1960.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, 2012.
- Gülensoy, Tuncer, “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, *TKA Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan*, XXIII /1-2, 1985, s. 282-295.
- Günşen, Ahmet, “Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, *Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/3, 2008, s. 402-470.
- Hazai, György, “Anadolu ve Rumeli Türk Ağızlarının Tasnifi Üstüne”, *Voprosi Tyurkologi: K. Şestidesyatiletio Akademika Azerbaycan SSR*, M. Şiraliyeva, Bakû, 1971, s. 84, 86.
- Johanson, Lars, “Türk Dillerinde Odaksıl Şimdiki Zaman İşaretleyicisi ve Kıbrıs Türkçesinde Eksikliği”, *Bilig*, 49, s. 93-100.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Akçağ Yay., Ankara, 2009.
- Özden, Muharrem, *Batı Trakya-Gümülcine Ağız İncelemesi*, Trakya Üniversitesi Yayın. No. 180, Edirne, 2016.
- Şimşek, Adıye, *İskeçe İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2017.